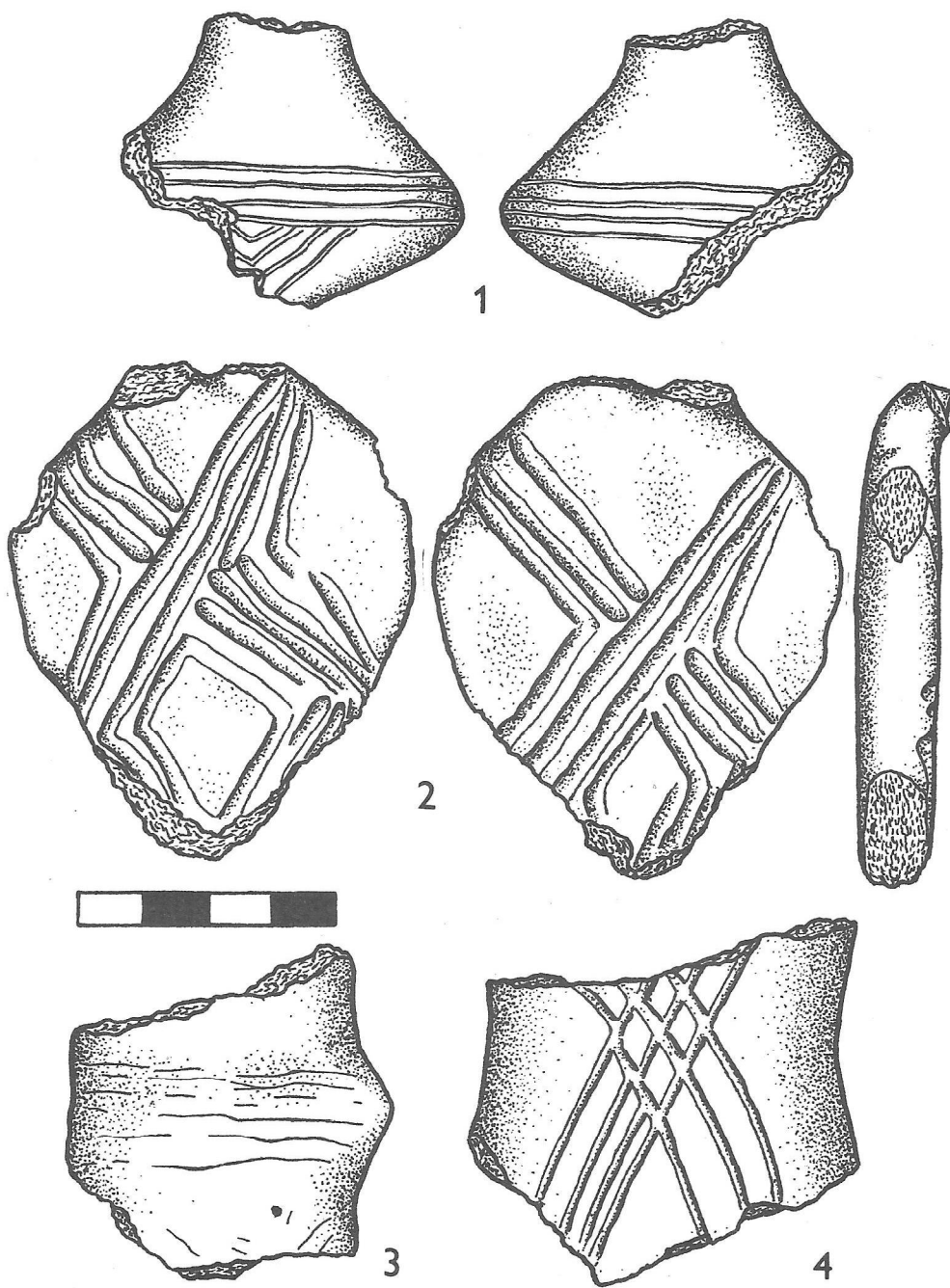

ANTROPOMORFNÉ IDOLY BÁDENskej KULTÚRY Z BÍNE

Karel Prášek

Známej archeologickej lokalite Bíni (okr. Nové Zámky) pribudla za posledné roky ďalšia pozoruhodnosť – súbor nálezov plochých antropomorfných hlinených plastík bádenskej kultúry. Doposiaľ sa našlo desať exemplárov, pričom šesť ich pochádza z bezprostrednej blízkosti sakrálnych stavieb a rímsko-katolíckej fary v strede obce, čo je jedna poloha označovaná po častiach ako hospodársky dvor, farská záhrada, kostolná záhrada, a park pri rotunde. Tri exempláre pochádzajú z polohy Cénapart južne od obce na brehu Hrona, kde sa uskutočnil terénny výskum sídliska bádenskej kultúry.¹

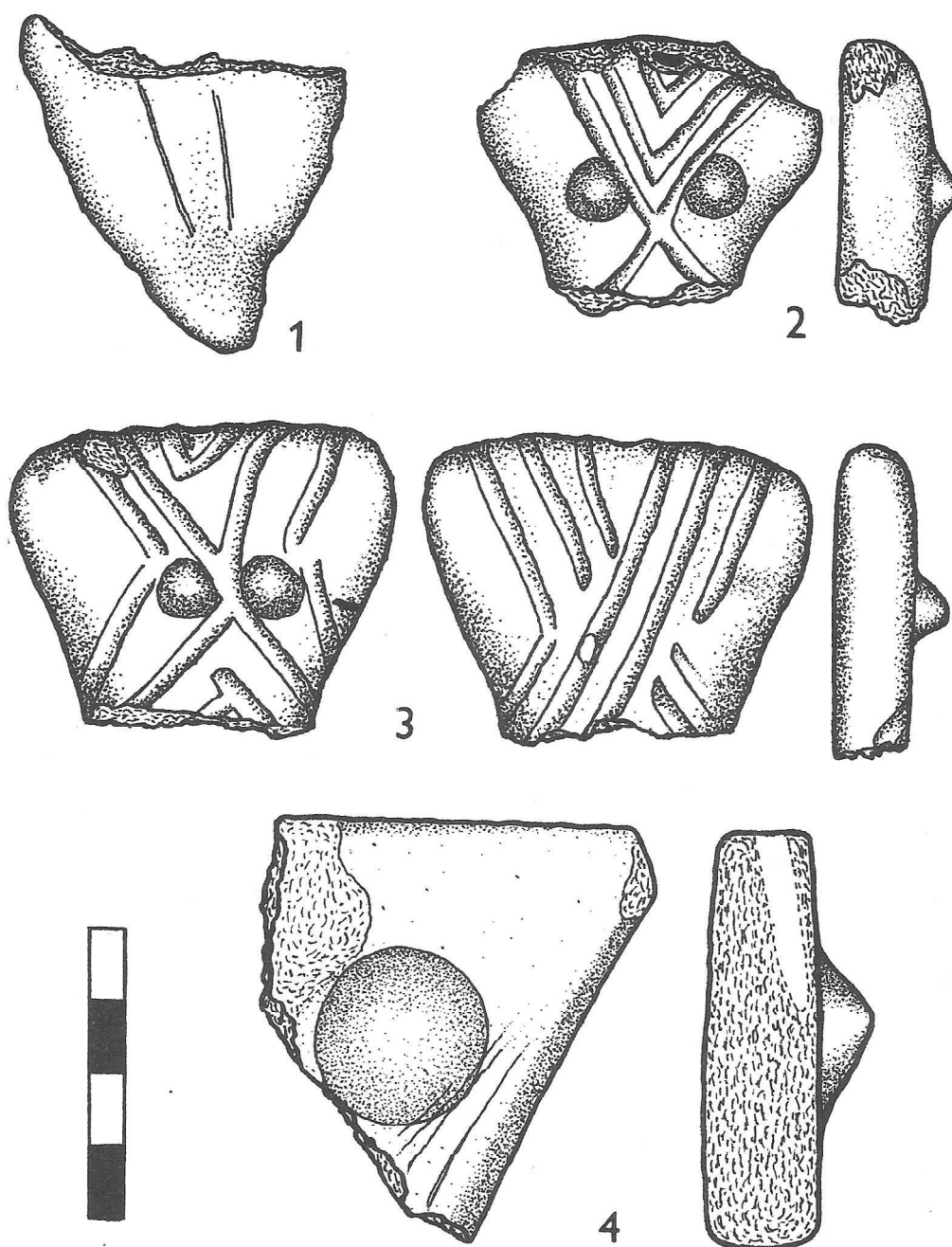
- I. Najstarší zistený exemplár je plochý *fragment* výrazne štylizovaného a schématickeho *ženského idola*, zdobeného z obidvoch strán viacnásobnými vodorovnými rytými líniami a na prednej strane aj sústredenými trojuholníkmi (*obr. 1: 1*).²
- II. Z polohy kostolná záhrada zo zásypu včasnostredovekej zásobnicovej jamy bolo získané *torzo* pôvodne *dvojhlavého (?) idola*, zdobeného šikmými prekríženými zväzkami hlbokých rýh na obidvoch stranách (*obr. 1: 2*). Všetky excentrické časti idola, resp. všetky výčnelky, ktoré symbolizovali dve hlavičky a končatiny, boli ulomené. Fragment je najmä z jednej strany (prednej) starostlivo vyleštený. Výška fragmentu je 7,7 cm.³
- III. V polohe Cénapart na sídlisku bádenskej kultúry obsahoval objekt 59 (kultúrna jama) okrem iného aj strednú časť plochého *antropomorfného idola* s rozšírenými bokmi a zužujúcou sa spodnou partiou. Fragment je zdobený na povrchu tenkými vodorovnými a šikmými ryhami v širších pásoch. Podobne ozdobená je i zadná strana. Šikmé žliabky pod pásoch tvoria po rekonštrukcii trojuholník, ktorý podľa všetkého symbolizoval pohlavie. Pôvodne mal tento idol violy (*obr. 1: 3*).⁴
- IV. Z rovnakej polohy z obj. 86 pochádza stredná časť idolu zdobeného iba z jednej strany dvomi šikmými pretínajúcimi sa pásmi trojnásobných hlbokých rytých línii. Ide o drienok idola – najužšej časti plastiky v tvare violy (*obr. 1: 4*).⁵

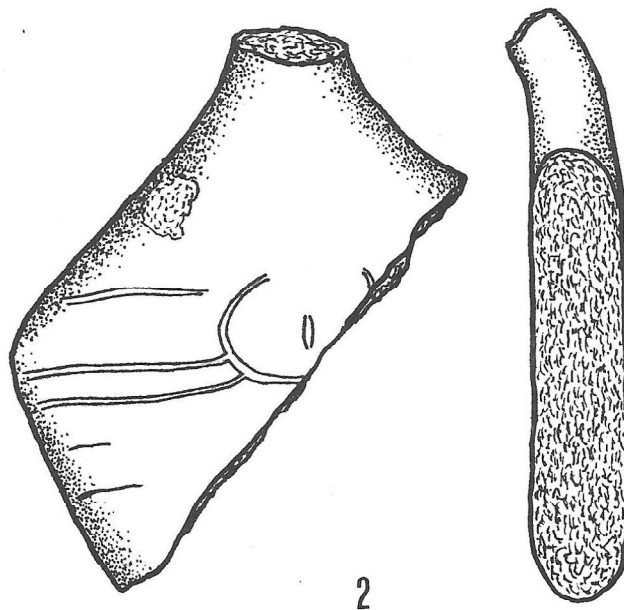
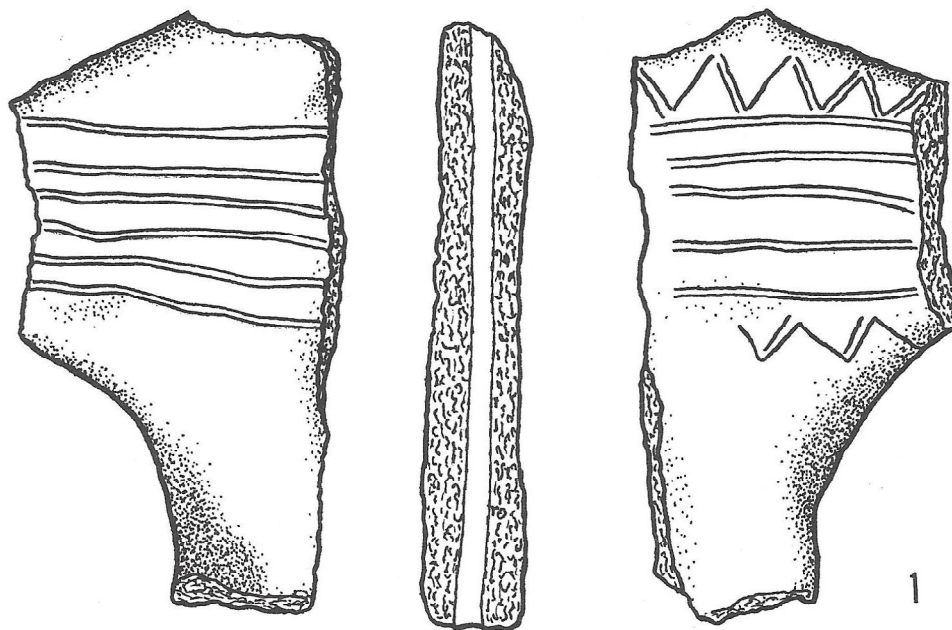
Obr. 1. Bfňa. 1 - idol I (podľa V. Němejcovej-Pavúkovej a S. Šišku); 2 - idol II; 3 - idol III (podľa I. Chebena); 4 - idol IV (podľa I. Chebena)

- V. Z rovnakej polohy a z rovnakého objektu bola získaná spodná časť antropomorfnej plastiky s ohnutou dolnou časťou, dvomi malými vypuklinami na prednej strane a rytou zvislou líniou na strane zadnej (obr. 2: 1).⁶
- VI. Zo zberového materiálu z farskej záhrady pochádza fragment bezhlavého ženského idola zdobeného hrubými prekríženými ryhami v tvare X. Na prednej strane, ktorá bola pôvodne vymalovaná na červeno, sa nachádzajú dve klasické vypukliny symbolizujúce poprsie. Idol bol pôvodne dvojdielny, pretože v mieste predpokladaného krku je zvislá jamka hlboká 2 cm, slúžiaca na upevnenie samostatnej hlavičky (obr. 2: 3). Výška fragmentu je 4,3 cm.⁷
- VII. Na hospodárskom dvore v sonde II v hĺbke 220 cm bola nájdená horná časť bezhlavého ženského idola. Charakteristická je plastickým poprsím a rytou výzdobou v tvare X na prednej strane (obr. 2: 2). Jeho zadná strana je bez výzdoby. Na nastoknutie hlavičky slúžila zvislá jamka v mieste krku hlboká 1,4 cm. Zvyšky červeného pomaľovania na prednej strane sa zachovali v hlbokých ryhách. Výška fragmentu je 3,9 cm.⁸
- VIII. V parku pri rotunde v sonde XXIII v hĺbke 40 cm bol v roku získaný fragment nezvykle štylizovaného plochého ženského idola. Od predchádzajúcich plastiek sa líši jednoduchým, prísne geometrickým a hranečným tvarom, ako aj absenciou akýchkoľvek stôp po leštení povrchu. Ide o ľavú hornú partiu plastiky so zachovalou vypuklinou ako ľavým ňadrom a jamkou hlbokou 2,3 cm pre uchytenie samostatnej hlavičky. Výška 5,8 cm. Na prednej strane pod vypuklinou je badateľný náznak šikmých rytých línií (obr. 2: 4).⁹
- IX. Počas výskumnej sezóny v roku 1989 bol na hospodárskom dvore v sonde XVI v jame α (hĺbka 200 cm) nájdený fragment plochého idola. Jeho obidve strany sú zdobené vodorovnými ryhami, pričom na prednej strane je pás vodorovných línií ohraničených rytým zúbkovitým ornamentom. Výška je 8,1 cm. V pozdĺžnom lome plastiky je zreteľný zvislý žliabok v celej dĺžke slúžiaci pravdepodobne na uchytenie hlavičky (obr. 3: 1).¹⁰
- X. V roku 1990 vo farskej záhrade v sonde I bol z kultúrnej vrstvy (hĺbka 40 – 80 cm) získaný fragment plochej výrazne štylizovanej plastiky. Výška je 7,8 cm. Fragment je nezreteľne zdobený len na jednej (prednej) strane a to plytkými vodorovnými líniami v maximálnom rozšírení plastiky, pričom v strede plochy je slabo naznačený kruh so zvislou ryhou uprostred. Fragment je ukončený výbežkom (ulomený), ktorý sa zužuje a mierne ohýba dopredu (obr. 3: 2).¹¹

Spoločným znakom bínkových idolov, resp. ich fragmentov, je to, že ani jeden sa nezachoval nepoškodený. Použitý materiál, z ktorého boli zhotovené plastiky, je rôznej kvality. Prevažuje heterogénny materiál s prímiesami, napr. zrnká piesku a kamienky až do veľkosti 3mm (idoly VIII a IX). Takmer všetky plastiky prešli sekundárne priamym ohňom či vysokou teplotou. Dokladom toho je sfarbenie plastiek od pieskovo-bežovej až po čierne. Farebná škvrnitosť vznikla v závislosti od lokálne dosiahnutého stupňa teploty, prípadne od zadymenia. Všetky plastiky (okrem idola IX) boli hladené. Idol II bol dokonca na prednej strane vyleštený do vysokého „kovového“ lesku.

Obr. 2. Břaña. 1 - idol V (podľa I. Chebena); 2 - idol VII; 3 - idol VI; 4 - Idol VIII

Obr. 3. Бѣѣа. 1 - idol IX; 2 - idol X

Problém so správnou orientáciou plastiky v priestore vyvstáva najmä pri idole I. Vychádzame z predpokladu, že dominujúcou šírkou pri idoloch v tvare violy¹² je šírka idola v ramenách.

Dvojhlavosť idola II vzbudzuje pochybnosť pri jeho zaradení do staršej fázy klasickej bádanskej kultúry, v ktorej jasne dominujú bezhlavé, resp. dvojdielne, antropomorfné plastiky. Pre príslušnosť idola k bádanskej kultúre svedčí „dvojrozmernosť“ čiže plochosť a rytá výzdoba.

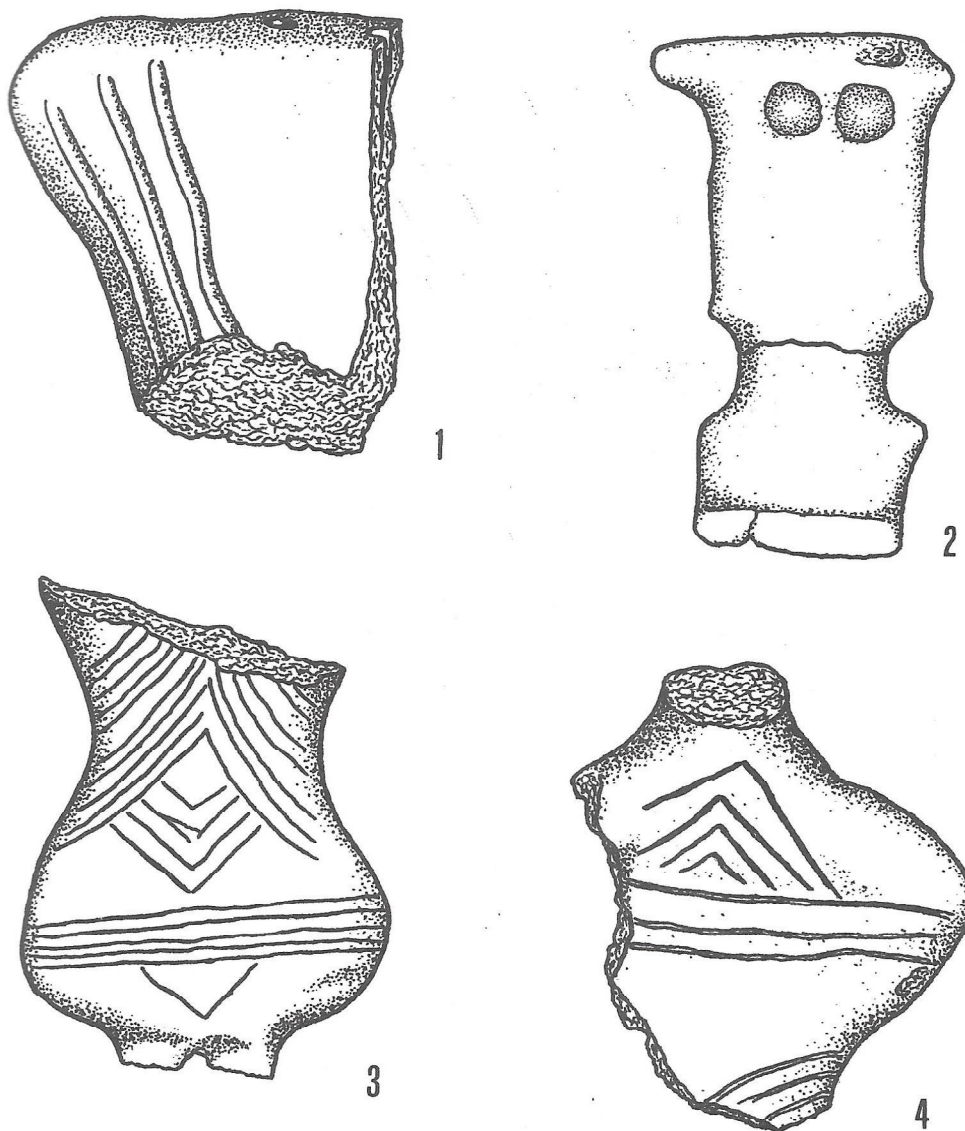
Štyri bínske idoly (VI, VII, VIII a IX) možno označiť ako jednoznačne bezhlavé, resp. dvojdielne. Okrem idolov II a X možno z Bíne považovať s výhradou za idoly bezhlavé, vzhľadom ku torzovitosti plastík i ku skutočnosti, že sa dosiaľ nepodarilo nájsť či už odlomenú alebo samostatnú nasadzovaciu hlavičku.¹⁴ Môžeme len hypoteticky predpokladať, že samostatne modelované hlavičky boli buď z nepálenej hliny alebo z dreva,¹⁵ a slúžili k „oživovaniu“ plochých antropomorfných hlinených idolov nastoknutím do jamky v mieste krku. Usudzujeme, že ide o jednohlavé idoly, i keď napr. idol bádanskej kultúry nájdený v Lele (okr. Nové Zámky) mal pôvodne tri jamky (*obr. 4: 1*),¹⁶ podobne ako pozoruhodný ženský idol z Branča (okr. Nitra),¹⁷ ktorý taktiež má na tele tri jamky (*obr. 4: 2*). Nevieme, či skutočne ide o trojhľavé idoly, avšak existenciu viachľavých antropomorfných plastík v bádanskej kultúre nemožno vylúčiť. Podľa doterajšieho stavu bádania je však vzácnosťou. S prihliadnutím na detailné stopy lokálneho poškodenia považujeme bínsky idol II za idol pôvodne monolitný a dvojhlavý (*obr. 1: 2*).

Väčšina exemplárov z bínskej kolekcie plastík je zdobená rytými motívami. Len idoly V a VIII majú drobné nevýrazné a asymetrické línie. Žliabky a ryhy, hlboké až 3 mm, sú základným výtvarným prvkom príznačným pre materiálny prejav bádanskej kultúry. Oni vtlačujú jednotlivým fragmentom kultúrnu príslušnosť. Bínske plastiky názorne ilustrujú nemožnosť jednotnej interpretácie rytej výzdoby. Interpretáciu rytých línií vo vodorovných pruhoch a v tvare X ako znázornenie odevu (či už ako pás látky alebo šerpa) ponúkajú idoly II, IV, VI a VII.¹⁸ Motív rytého trojuholníka alebo kosoštvorca najmä v dolnej časti idolov I, II, III a X je typickým znakom pohlavia. V prípade idola II pruhy štvornásobných žliabkov zobrazujú v hornej časti odev (dva prekrížené pásy látky cez ramená) a v dolnej časti pohlavie.¹⁹ Nemožno však odmietnuť ani názor o „čisto“ estetickom význame rytej výzdoby.

Jednoznačným znakom pohlavia bádanských idolov je plasticky modelované popsie. To je zreteľné pri idoloch VI, VII, VIII a naznačené pravdepodobne pri idole V. Pri idoloch VI a VII pozorujeme najväčšie sústredenie výzdobných a významových prvkov: rytá výzdoba, plastická reliéfna výzdoba a pomaľovanie.

Horné končatiny pri antropomorfných plastikách z Bíne buď úplne chýbajú alebo sú len naznačené viac či menej zaoblenými výčnelkami. Vzhľadom k štylizujúcemu zámeru tvorcov sú idoly len zjednodušeným obrysom ľudskej postavy. Plastiky sú tak málo členité, že horné končatiny prakticky splyvajú so širokými ramenami (idoly VI, VII, VIII). Predpokladáme, že v prípade idolov II a IX boli pôvodne horné končatiny tvorené plastickými výčnelkami (*obr. 1: 2; 3: 1*).

O dolných končatinách antropomorfných plastík možno povedať skutočne málo. Len idol V je zakončený nôžkou ohnutou mierne dopredu (*obr. 2: 1*). Ostatné fragmenty, najmä idoly I, II, IX a X naznačujú, že nôžka mohla byť tvorená jednoduchou zužujúcou sa spodnou časťou, zakončenou buď tupou plochou alebo

Obr. č. 4. 1 Leľa (podľa B. Novotného); 2 - Branč (podľa J. Vladára); 3 - Bešeňov (podľa J. Vladára);
Levice (podľa B. Novotného)

špicatým hrotom (idol V), podľa toho, či plastika pri užívaní stála alebo bola zapichnutá. Je pravdou, že z analogických plastiek na Slovensku je len niekoľko exemplárov so zachovanou spodnou časťou. Bezhlavý idol z Branča (*obr. 4: 2*) má plasticky vymodelované chodidlo,²⁰ a celkom výnimočným je plochý idol s rytou výzdobou z Bešeňova (okr. Nové Zámky), ktorý mal dve drobné nožičky (*obr. 4: 3*).²¹

Napriek analýze výzdobných a tvarových prvkov, napriek porovnaniu s analógiami na Slovensku nemožno doteraz bínske idoly I, IX a X s istotou orientovať v priestore. V prípade fragmenta idola I je rozhodujúcim umiestnenie viacnásobného sústredeného trojuholníka ako symbolu pohlavia. Pre fragment idola IX platí zas predpoklad o plastike v tvare violy. Pri fragmente idola X je najťažšie určiť, či zúžená časť bola pôvodne ukončená ako nôžka alebo ako hlavička.

Spoločným znakom bínских idolov je i to, že z umeleckého hľadiska ide o vysoký stupeň abstrakcie, štylizácie a schématickosti. Z technického hľadiska sú to idoly jednoduché a primitívne. Možno predpokladať, že boli vyrobené improvizovane, príležitostne a výlučne pre „domácu“ potrebu. Pri ich zhotovovaní tvorcovia dbali viac na účelovosť ako na formu, či estetickú stránku. O zámere zhotoviť jednoduchý „účelový“ kultový predmet svedčia jednak „plochosť“ a jednak abstrahované až geometrické tvary idolov bez snahy vypracovať končatiny alebo hlavičku.

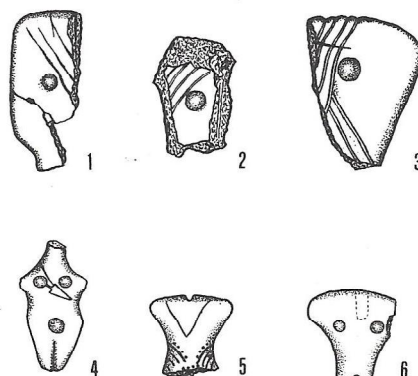
Rytá výzdoba je výrazne ovplyvnená výtvarným cítením ľudu bádenskej kultúry, ako aj práve používaným (módnym) výzdobným štýlom v staršom stupni klasickej bádenskej kultúry, prejavujúcim sa všeobecne v úžitkovej keramike. Napriek jednoduchej a uniformnej maniere pri ich zhotovovaní pozorujeme, že každý z bínских idolov je niečím osobitý a neopakovateľný. Dokazuje to, že tieto plastiky neboli vyrábané hromadne, jednotne a jedným výrobcom. Usudzujeme, že v rámci osady si každá patriarchálna rodina zhotovovala tieto kultové predmety sama a pre svoju vlastnú potrebu, a tým vtlačila každému z výtvorov umeleckú originalitu.

Ako sa už spomenulo pri opise jednotlivých exemplárov, fragmenty idolov II, VI, VII, VIII, IX a X sa získali ne jednej polohe a u toho istého sídliska bádenskej kultúry. Ďalšie tri fragmenty idolov (III, IV a V) tiež pochádzajú z jedného sídliska, ale na inej polohe.

Dosiaľ najpočetnejší hromadný výskyt antropomorfných plastiek bádenskej kultúry na Slovensku, ktorý bol publikovaný, pochádza zo Šaroviec (okr. Levice).²² Ide o deväť väčších i menších fragmentov zistených počas systematického terénneho výskumu na sídlisku bádenskej kultúry. Jeden z nich pochádzal priamo z chaty, zatiaľ čo ostatné sa našli v bezprostrednej blízkosti a v príslušnej kultúrnej sídliskovej vrstve. Autor výskumu im pripisuje zvláštny kultový význam v rámci osady.²³

Všetky fragmenty plastiek zo Šaroviec vykazujú typologickú podobnosť. Patria k viacerým exemplárom plochých idolov s pravidelnou výzdobou na oboch stranách. Sú zdobené troj- alebo štvornásobnými rytými líniami v tvare X a V, pričom tri najväčšie fragmenty majú aj plasticky modelované poprsie (obr. 5: 1,2,3). Zachovalé fragmenty naznačujú, že idoly boli pravdepodobne bezhlavé, resp. dvojdielne a mali široké plecia. Na rozdiel od idolov z Bíne je súbor plastiek zo Šaroviec charakteristický svojou typovou a výzdobovou homogénnosťou.²⁴

Podľa doterajších zistení sa dosiaľ nepodarilo na Slovensku získať z jednej polohy, resp. sídliska podobný súbor antropomorfných hlinených plastiek bádenskej kultúry, tak ako to bolo v prípade Šaroviec a Bíne. Väčšina nálezov idolov bádenskej kultúry nepochádza zo systematických terénnych výskumov. Staršie

Obr. 5. 1, 2, 3 - Šarovce (podľa B. Novotného); 4, 5, 6 - Cernavoda (podľa S. Morintza a P. Romana)

nálezy, ktoré sú známe z literatúry (Leľa, Levice, Bešeňov, Branč), buď sa našli náhodne alebo pochádzajú zo zberu.

Naposledy zmapoval nálezy idolov na Slovensku B. Novotný, ktorý uvádza 12 lokalít s 25 exemplármi alebo ich fragmentami.²⁵ Medzi nimi sú už spomenuté nepublikované nálezy z Bešeňova, Bohatej, Kamenína a tiež 2 fragmenty z Bíne (idol VI a VII).

Za posledné roky pribudli k vyššie uvedeným ďalšie nálezy antropomorfných idolov bádanskej kultúry. Z Dolnej Stredy (okr. Galanta) zo záchranného výskumu sídliska boľerázskej skupiny pochádza sekundárne uložený ojedinelý nález plastiky ženy.²⁶ Výskyt antropomorfných hlinených idolov v období boľerázskej skupiny sa predpokladal už dávnejšie, ale chýbali uzavreté sídliskové nálezové celky s touto plastikou.²⁷

Idol z Dolnej Stredy sa z umeleckého hľadiska vymyká z rámca doteraz známych plastiek bádanskej kultúry. Líši sa predovšetkým iným, realistickejším výtvarným poňatím jeho tvorca. Rozdiely sú v tvarovo-rozmerových proporciách, detailoch vypracovania a charakteristickej trojrozmernosti (steatopýgia). Má rozšírené plecia (bez rúk) a boky, zúženú strednú časť, nohy sú z častí odlomené. Predná strana je plochá, na zadnej strane je oblúkovito vykrojená sedacia časť. Podobne ako väčšina antropomorfných plastiek bádanskej kultúry je to idol bezhlavý s kónickou jamkou pre nasadenie hlavičky. Z obidvoch strán je zdobený rytou bodkovanou šerpou (*obr. 6: 1*). Na rozdiel od iných hlinených idolov bádanskej kultúry je tento idol zhotovený z jemne plavenej hliny, do červena vypálený a potiahnutý pastou.²⁸

Iným dokladom existencie idolov v staršom stupni bádanskej kultúry je povrchový nález zlomku idola z Dolného Pialu (okr. Levice).²⁹ Je to pravdepodobne spodná časť idola pestro zdobená na oboch stranách líniami vrypov a rýh (*obr. 6: 2*).³⁰

Stav bádania antropomorfnej plastiky sa vzhľadom na značné rozšírenie sídlisk bádanskej kultúry môže rýchle meniť. Možno práve pre početné zastúpenie pamiatok bádanskej kultúry na polykulturných archeologických lokalitách sa zavše ne-

venuje dostatočnú pozornosť drobným hlineným artefaktom. A nie vždy sa takýto nález dočká aspoň zmienky v základnej pramenej literatúre.³¹ Avšak už dosiahnutý počet idolov a ich zlomkov dovoľuje čiastočné typologické rozdelenie.

Už pred vyše štvrtstoročím bolo možné na základe dovtedajších nálezov konštatovať, že antropomorfné plastiky bádanskej kultúry sa vyskytujú vo viacerých obmenách a nemožno hovoriť o ich uniformite.³² Typologicky sa rozdelili na okrúhle a ploché,³³ príp. „velmi neuměle a hrubě hnětené“ a ploché štylizované idoly.³⁴

Antropomorfné hlinené idoly kultúry Cernavoda III z eponymnej lokality rozdelili S. Morintz a P. Roman na dve typologické skupiny.³⁵ V prvej sú zahrnuté všetky bezhlavé idoly zdobené rytou výzdobou, do druhej patria menej početné idoly s naznačeným krkom a hlavou. Toto jednoduché delenie zhruba zodpovedá aj nálezovému stavu na Slovensku. Pri pozornejšom porovnaní je však zrejmé, že slovenská kolekcia idolov je pestrejšia v tvaroch, vo výzdobe (napr. geometrické ryté motívy a pomaľovanie), ako aj zastúpením osobitých a výnimočných exemplárov (napr. viachlavé idoly). Treba zdôrazniť, že na rozdiel od idolov zo Slovenska nie sú idoly z lokalít Cernavoda a Slobozia vo všeobecnosti natoľko poznačené štylizáciou.³⁶

K tým najrozšírenejším spoločným znakom idolov oboch kultúr patrí plochosť, bezhlavosť, najväčšie rozšírenie v pleciach, cylindricky sa zužujúce telo k drieku,³⁷ rozšírené boky, takže obrys tela vcelku pripomína husľovitý tvar,³⁸ resp. tvar violy.³⁹ Ale aj v tomto prípade sú v ňom zahrnuté tvary realistické a proporcionálne (napr. obr. 6: 1), ako aj tvary náznakové a primitívne (napr. obr. 6: 3).⁴⁰

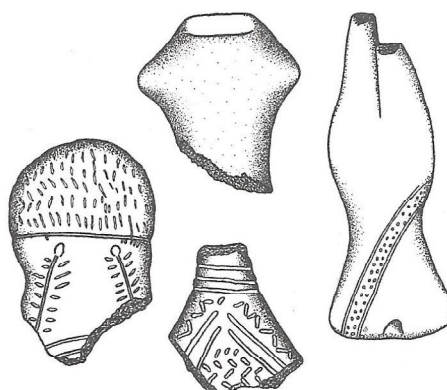
Idoly s naznačeným hrdlom môžu mať telo ploché a obdĺžnikové (Brno – Líšeň)⁴¹ a hlavičku môže nahradzovať hranatý výčnok (Vučedol, Ózd).⁴² Iba vzácné sú naznačené dolné končatiny (Tápé – Malajdok, Cernavoda).⁴³

Najčastejším druhom výzdoby idolov sú ryté motívy, ktoré sa vysvetľujú všeobecne ako ošatenie, príp. šatové ozdoby. Ako motív pohlavia je nepopierateľný rytý trojuholník na idoloch z Bešeňova (obr. 4: 3), Bíne (obr. 1: 1) a Káposztásmegyér – Farkaserdő.⁴⁴ Najbohatšie zdobené sú idoly z Bíne (VI a VII), zo Šaroviec, Szászbereku⁴⁵ a Vučedolu. Ich výzdoba pozostáva z rytých žliabkov, bodiek ako i plastického poprsia. Ženskú postavu z Ózdu N. Kalicz interpretuje ako odetú od pása dole, na krku s dvojradou retiazkou a vlasmi v dvoch copoch padajúcich na hrud' (obr. 6: 3).⁴⁶ Detailná výzdoba plastiky z Vučedolu predstavuje krátky kabátec, vpredu rozopnutý a v páse stiahnutý.⁴⁷ Ženský (?) idol z Cernavody má na hrudi vyrytý tvar dýky zavesenej na remeni.⁴⁸ Na prednej strane hlavy idola z Ózdu – Kóaljateť sa nachádzajú 2 jamky, slúžiace podľa J. Bannera na upevnenie ozdobných pier.⁴⁹

Z mimoslovenských idolov nemajú rytú výzdobu ojedinelé exempláre (Cernavoda, Ózd, Slobozia, Brno – Líšeň), čo však samo o sebe ešte nie je podkladom pre odlišné chronologické zaradenie.⁵⁰

Z územia Slovenska máme zachovaných niekoľko idolov bez typickej rytej výzdoby, ktoré napriek tomu zaraďujeme do bádanskej kultúry: Bíňa – idoly V a VII (obr. 2: 1,3) a dva exempláre z Branča (obr. 4: 2; 6: 4).⁵¹

Niektoré nálezy idolov sú tak torzovité, že už ich samotná orientácia v priestore, nebyť rytej výzdoby, je hypotetická (Bíňa – idoly I a X, Beladice, ⁵²

Obr. 6. 1 - Dolná Streda (podľa J. Ižofa a A. Točfka); 2 - Dolný Píal (podľa D. Bialekovej a V. Němejcovej-Pavúkovej); 3 - Ózd (podľa N. Kalicza); 4 - Branč (podľa B. Novotného)

Dolný Píal). Z tohto hľadiska je pozoruhodný fragment jednoduchého až extrémne štylizovaného idola z Branča.⁵³ Tento exemplár nemá blízku analógiu, čo sa týka tvaru a chýba mu aj rytá výzdoba. Jeho doterajšia, v literatúre uvádzaná orientácia vychádza z predpokladu, že výčnelok ohnutý dopredu symbolizuje hlavu.⁵⁴ Opačná orientácia v priestore sa ponúka v prípade, ak stotožníme jeho ohnutý výčnelok so štylizovanými chodidlami tak, ako je to zrejme na ďalšom idole z Branča.⁵⁵

Časť slovenských idolov bádenskej kultúry pochádza zo zberov a náhodných nálezov. Časť bola získaná pri systematických alebo záchranných terénnych výskumoch, ale len niekoľko z nich sa našlo v sídliskových objektoch: Šarovce (1 ks),⁵⁶ Beladice, Bešeňov, Červený Hrádok,⁵⁷ Bíňa (idoly III, IV, V),⁵⁸ Dolná Streda.⁵⁹ Mnohé exempláre sa našli v takých stratigrafických situáciách, ktoré umožňovali datovanie v súvislosti s miestnym osídlením bádenskej kultúry: Kopčany,⁶⁰ Bíňa (idoly VII a IX), Šarovce (8 kusov),⁶¹ Dolný Píal.⁶² Najmä staršie nálezy získané náhodne alebo zberom (Branč, Leľa, Levice) sa priradili k bádenskej kultúre na základe štylistických a výzdobných podobností.⁶³

Za chronologicky najstarší exemplár antropomorfných plastiek sa považuje idol z Dolnej Stredy (obj. 4/80),⁶⁴ ktorý patrí do fázy Ib bádenskej kultúry (fáza Nitrianský Hrádok – Vysoký Breh).

Do fázy IIa (fáza Fonyód – Tekovský Hrádok) patrí zlomok idola z Dolného Píalu.⁶⁵

Stratifikované nálezy idolov z Bešeňova (obj. 1/71)⁶⁶ a Červeného Hrádku (obj. 7/70),⁶⁷ ako aj idolov III, IV, V z Bíne,⁶⁸ prináležia do fázy IIb bádenskej kultúry (fáza Červený Hrádok).

Do stupňa III (fáza Nevidzany – Viss – Ossarn) patria fragmenty idolov z Beladic (obj. 1/59)⁶⁹ a Kopčian,⁷⁰ ako aj súbor zlomkov plastiek zo Šaroviec.⁷¹ Do tohto stupňa môžeme tiež zaradiť idol IX z Bíne zo sídliskovej jamy α (hĺbka 200 cm) podobne ako i idol VII pochádzajúci z eneolitickej vrstvy (hĺbka 220 cm) na tej istej polohe. Na stupeň III bádenskej kultúry sa viažu i ďalšie nálezy sekundárne

uložených antropomorfných idolov II, VI, VIII a X z tejto lokality, nakoľko pochádzajú z rovnakej polohy, resp. z toho istého sídliska bádenskej kultúry, podobne ako dve vyššie uvedené idoly VII a IX.

Sídlisko bádenskej kultúry v tejto polohe bolo neskôr silne porušené intenzívnym včasnostredovekým osídlením a preto sa z eneolitu zachovali len časti hlbšie vyhĺbených kultúrnych a zásobnicových jám. Medzi fragmentami nájdenej eneolitickéj keramiky počas výskumných sezón vynikajú:

- masívne hrubé zlomky veľkých amforovitých nádob so stlačeným telom, pretláčaným okrajom, zvislými kanelúrami a plastickými pásikmi na výduti a vodorovnými žliabkami v dolnej časti hrdla;

- časť dvojdielnej misy s priehradkou;

- okraj džbána s rebrovaným uškom a výčnelkom nad okrajom;

- kuželovité črpáky s rovným dnom a vysoko nad okraj zdvihnutým a predĺženým uchom;

- torzo hlbšej misy s vysokým mierne lievikovitým ústím; atď.

Na základe takéhoto a podobného zlomkovitého nálezového materiálu môžeme datovať eneolitické sídlisko do stupňa III bádenskej kultúry.⁷²

Práve fáza IIb a stupeň III sa považujú za ťažiskové obdobie rozkvetu výroby plochých a štylizovaných antropomorfných hlinených idolov bádenskej kultúry.⁷³ Preto i nestratifikované nálezy idolov sa odhliadnuc od sprievodného keramického materiálu predbežne zaraďujú do tohto obdobia vo vývoji bádenskej kultúry (Bešeňov, Branč, Leľa, Levice).⁷⁴

Výskyt plochých a bezhlavých idolov v bádenskej kultúre sa pôvodne považoval za cudzí prvok v domácom kulte, ktorý nemal na jej území predchodcu.⁷⁵ Pôvod a zdroj nových ideí sa hľadal na juhovýchode, pozdĺž Dunaja a najmä v kultúre Cernavoda III,⁷⁶ prípadne v širších historických súvislostiach so zmenami v egejskej a anatomskej oblasti.⁷⁷ Prienik nového kultu sa prejavil (fáza IIb?) aj v iných oblastiach materiálnej a duchovnej kultúry (napr. zmena vo výtvarnom vyjadrovaní a v pohrebnom ríte), a realizoval sa s časovým posunom približne o jeden vývojový stupeň.⁷⁸

Z pohľadu šírenia alebo prenášania civilizačných vymožeností a kultúrnych vplyvov je dosiaľ nevyriešená otázka priameho či nepriameho, fyzického alebo kultúrneho kontaktu dvoch od seba vzdialených kultúr. Je preto zaujímavý pokus o hľadanie „vhodného prototypu plochých ženských plastík bádenskej kultúry“⁷⁹ na našom území.

Náhodne nájdený plochý bezhlavý idol z Branča (*obr. 4: 2*), ktorý na rozdiel od väčšiny bezhlavých idolov bádenskej kultúry nie je zdobený rytými motívami, zdá sa, mohol by mať jednak analógiu v plochom idole obdĺžnikového tvaru z Brna-Líšně⁸⁰ a jednak analógie v jednoduchých schematizovaných plochých idoloch skupiny Bajč-Retz.⁸¹ Idoly tejto kultúrnej skupiny majú približne obdĺžnikový obrys, plasticky modelované poprsie a nesú obvykle rytý, prípadne aj inkrustovaný ornament zhodný so vzormi na keramických nádobách.⁸²

Medzi týmito primitívnymi a strohými idolmi (napr. Křepice,⁸³ Čataj-2 exempláre⁸⁴) vyniká abstraktne poňatý hranolovitý idol z Krásna (okr. Topolčany) s výčnelkami naznačujúcimi končatiny, ale bez výzdoby technikou brázdneného vpichu.⁸⁵ Keďže ide o náhodný nález, sú jeho kultúrna príslušnosť a datovanie nepotvrdené (skupina Bajč-Retz alebo bošácka skupina?).⁸⁶

Odlišný a osobitý prejav abstraktného zobrazovania reality predstavuje v bádenskej kultúre kvadratický hranatý idol s naznačenými očami, nosom a účesom z Veľkej Lomnice (okr. Poprad), ktorý však prináleží špecifickej neskorobádenskej vetve na Spiši.⁸⁷

Antropomorfná hlinená plastika bola predmetom kultu prírodného náboženstva. Slúžila ako pomôcka mágie plodnosti (pôrodný fetiš), symbol úrodnosti, úcty či obete prírodným silám alebo božstvu. Všeobecne fungovala ako idol, t. j. domáci bôžikovia – malé modly na každodenné zbožňovanie.⁸⁸

Štylizovaná plochá ženská plastika bádenskej kultúry bola predovšetkým idolom obradným⁸⁹ a náznakovým.⁹⁰ Neznamená to, že je dokladom prežívajúceho matriarchátu.⁹¹ V bádenskej kultúre bola už „len“ derivátom a abstrakciou pôvodnej Veľkej matky. Stelesňovala kult nezniteľných, stále sa vracajúcich vegetačných síl.

Možno hypoteticky uvažovať o tom, že tieto idoly sa opakovane vyrábali k pravidelným náboženským obradom, pričom predchádzajúce idoly sa rituálne (zámerne) ničili alebo poškodzovali (prelomené alebo odlomené končatiny a časti tela).⁹² Nevylučujeme, že antropomorfné idoly bádenskej kultúry sa mohli zhotovovať aj z iných materiálov, napr. z dreva.

Tento príspevok nemal za úlohu zhrnúť a uzavrieť problematiku antropomorfných idolov bádenskej kultúry, ale naopak upriamiť a podnietiť záujem o tento artefakt.

Poznámky a literatúra

¹ Ďakujem dr. A Habovštiakovi, CSc. a dr. Š. Holčíkovi, CSc. za sprístupnenie antropomorfných plastiek. Výskum v polohe Cénapart v rokoch 1979–80 viedol dr. I. Cheben z AÚ SAV Nitra.

² NĚMEJCOVÁ–PAVUKOVÁ, V. – ŠÍŠKA, S.: Klasická fáza kultúry s kanelovanou keramikou. In: Slovensko v mladšej dobe kamennej. Pravek Slovenska II. Bratislava 1970, obr. 33.

³ HOLČÍK, Š.: Zisťovací výskum v Bfni. AVANS v r. 1978. Nitra 1979, s. 114, obr. 56.

⁴ CHEBEN, I.: Druhá sezóna výskumu v Bfni. AVANS v r. 1980. Nitra 1981, s. 89, obr. 42: 1. CHEBEN, I.: Sídliisko bádenskej kultúry v Bfni. SIA, 32, 1984, s. 154 a n., obr. 1: 1.

⁵ CHEBEN, I.: Druhá sezóna..., obr. 42: 2. CHEBEN, I.: Sídliisko..., s. 156, obr. 1: 3.

⁶ CHEBEN, I.: Sídliisko..., s. 156, obr. 1: 2.

⁷ HOLČÍK, Š.: Eneolitický detský hrob v Bfni. AVANS v r. 1980. Nitra 1981, s. 86. Predmet je uložený v zbierkach Archeologického múzea SNM, inv. č. AP 44 201.

⁸ Tamže. Predmet je uložený v zbierkach Archeologického múzea SNM, inv. č. AP 44 212.

⁹ Predmet sa nachádza v zbierkach Archeologického múzea SNM, inv. č. 44 277.

¹⁰ HABOVŠTIK, A.: Pokračovanie výskumu v Bfni. AVANS v r. 1989, v tlači. Predmet sa nachádza v zbierkach Archeologického múzea SNM, inv. č. AP 44 431.

¹¹ Nepublikované.

¹² DIMITRIJEVIČ, S.: Badenska kultura. In: Praistorija jugoslovenskih zemalja III. Sarajevo 1979, s. 219.

¹³ CHEBEN, I.: cit. štúdia, SIA 32, 1984, s. 169.

¹⁴ NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie der Badener Kultur in der Slowakei. SIA, 29, 1981, s. 134.

¹⁵ NOVOTNÝ, B.: Slovensko v mladšej dobe kamennej. Bratislava 1958, s. 42. NOVOTNÝ, B.: Počiatky výtvarného prejavu na Slovensku. Bratislava 1958, s. 103.

¹⁶ NOVOTNÝ, B.: Slovensko..., obr. 7.

¹⁷ VLADÁR, J.: Praveká plastika. Bratislava 1979, obr. 35. KRIČKA, V.: Výtvarný prejav slovenského praveku. Martin 1942, s. 11–12, obr. A.

¹⁸ NOVOTNÝ, B.: cit. d. (pozn. 16), s. 44. NEUSTUPNÝ, J.: Pravek Československa, Praha 1960, s. 141.

¹⁹ VLADÁR, J.: cit. d., s. 60.

²⁰ NOVOTNÝ, B.: cit. d. (pozn. 16), tab. LII: 3.

²¹ NĚMEJCOVÁ–PAVUKOVÁ, V. – ŠÍŠKA, S.: cit. štúdia, tab. LXXIV: 4.

²² NOVOTNÝ, B.: Šarovec. Bratislava 1976. NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie..., s. 131–137.

- 23 NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie..., s. 132.
 24 Tamže, s. 134, Abb. 1 a 2: 1, 4.
 25 Tamže, s. 136.
 26 IŽOF, J. – TOČÍK, A.: Archeologické prieskumy a záchranné výskumy v okrese Galanta. AVANS v r. 1980. Nitra 1981, s. 93–101.
 27 NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ, V. – ŠIŠKA, S.: cit. štúdia, s. 199.
 28 IŽOF, J. – TOČÍK, A.: cit. štúdia, s. 97, obr. 49: 8.
 29 BIALEKOVÁ, D. – NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ, V.: Sídliiskové nálezy z Dolného Pialu. AVANS v r. 1984. Nitra 1985, s. 61–62.
 30 Tamže, s. 62, obr. 16: 11.
 31 NEVIZANSKÝ, G.: Výskum eneolitických sídlisk v Kamenfne. AVANS v r. 1977. Nitra 1978, s. 176.
 32 KALICZ, N.: Die Pécelser (Badener) Kultur und Anatolien. Budapest 1963, s. 66.
 33 Tamže.
 34 MEDUNOVÁ–BENEŠOVÁ, A.: Eneolitické výšinné sídliště Staré Zámky v Brne–Líšni. PA 55, 1964, s. 131.
 35 MORINTZ, S. – ROMAN, P.: Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau. Dacia 12, 1968, s. 96–97.
 36 Tamže, Abb. 33: 11, 12; 39: 12, 13, 17, 18, 22, 23.
 37 BANNER, J.: Die Pécelser Kultur. Budapest 1956, s. 88 a 97.
 38 SCHMIDT, R. R.: Die Burg Vučedol. Zagreb 1945, s. 72. KALICZ, N.: Götter aus Ton. Budapest 1980, s. 74.
 39 DIMITRIJEVIČ, S.: cit. d., s. 219.
 40 KALICZ, N.: cit. d., Abb. 64.
 41 MEDUNOVÁ–BENEŠOVÁ, A.: cit. štúdia, obr. 32: 2.
 42 SCHMIDT, R. R.: cit. d., Taf. 29: 1. BANNER, J.: cit. d., str. 97, Taf. LXVIII: 1.
 43 BANNER, J.: cit. d., Taf. LVIII: 12. MORINTZ, S. – ROMAN, P.: cit. štúdia, Abb. 39: 12.
 44 ENDRÓDI, A.: Badeni idoltöredék Káposztásmegyér–Farkaserdőrdől. AÉ 114–115, 1987–1988, s. 80–85, obr. 4: 1.
 45 „Szolnok megye a népek országútján“. Állandó kiállítás vezetője. Szolnok 1982, obr. 20.
 46 KALICZ, N.: cit. d., s. 74–75, Abb. 64.
 47 SCHMIDT, R. R.: cit. d., s. 72, Taf. 29: 1.
 48 MORINTZ, S. – ROMAN, P.: cit. štúdia, s. 97, Abb. 39: 12.
 49 BANNER, J.: cit. d., s. 97, Taf. LXVIII: 1.
 50 Tamže, Taf. LXVIII: 1, 2. MORINTZ, S. – ROMAN, P.: cit. štúdia, Abb. 33: 11, 12; 39: 13.
 MEDUNOVÁ–BENEŠOVÁ, A.: cit. štúdia, obr. 32: 2.
 51 NOVOTNÝ, B.: Slovensko..., tab. LII: 1.
 52 NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ, V.: Beitrag zum Kennen der Postboleráz – Entwicklung der Badener Kultur. SlA, 22, 1974, Abb. 72: 5.
 53 Pozri pozn. 50.
 54 Tamže. MAKKAY, J.: Die balkanischen, sog. kopflosen Idole. AAH, 14, 1962, s. 1–24, Abb. 5: 37.
 55 Pozri pozn. 20.
 56 NOVOTNÝ, B.: Nové nálezy kanelované keramiky na dolním Pohroní. AR, 10, 1958, s. 609.
 57 NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ, V.: cit. štúdia, s. 298.
 58 CHEBEN, I.: cit. štúdia, s. 154–156.
 59 IŽOF, J. – TOČÍK, A.: cit. štúdia, s. 96.
 60 NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ, V.: cit. štúdia, s. 353.
 61 Pozri pozn. 55.
 62 Pozri pozn. 29.
 63 NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie..., s. 131.
 64 IŽOF, J. – TOČÍK, A.: cit. štúdia, s. 97.
 65 BIALEKOVÁ, D. – NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ, V.: cit. štúdia, s. 62.
 66 NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ, V.: cit. štúdia, s. 298.
 67 Tamže.
 68 CHEBEN, I.: cit. štúdia, s. 162.
 70 Tamže, s. 353.
 71 NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie..., s. 134.

- ⁷² Nепублиkované.
- ⁷³ NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V.: cit. štúdia, s. 352–353. NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie..., s. 136.
- ⁷⁴ Tamže. NOVOTNÝ, B.: Hliněný idol z Levic. AR 6, 1954, s. 14–16, 34.
- ⁷⁵ TASIČ, N.: Badenski i vučedolski kulturni kompleks u Jugoslaviji. Beograd – Novi Sad 1967, s. 29. NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V.: cit. štúdia, s. 353. NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie..., s. 134.
- ⁷⁶ NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V.: cit. štúdia, s. 353.
- ⁷⁷ MAKKAY, J.: cit. štúdia, s. 1–24. NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V.: K problematike trvania a konca boľerázskej skupiny na Slovensku. SIA, 32, 1984, s. 130–133.
- ⁷⁸ Pozri pozn. 75.
- ⁷⁹ PAVÚK, J.: Umenie a život doby kamennej. Bratislava 1981, s. 65.
- ⁸⁰ MEDUNOVÁ-BENEŠOVÁ, A.: cit. štúdia, obr. 32: 2. Ide o exemplár z eneolitickéj vrstvy III priradený k osídľeniu bádcnskej kultúry.
- ⁸¹ Pozri pozn. 78.
- ⁸² PAVÚK, J.: cit. d., s. 64.
- ⁸³ MEDUNOVÁ-BENEŠOVÁ, A.: Eneolitický idol z křepického hradiska. In: Sborník II. Fr. Vildomcovi. Brno 1963, s. 29–30, Tab. VI: 1.
- ⁸⁴ PAVÚK, J.: cit. d., obr. 56–57 a 58.
- ⁸⁵ NEUSTUPNÝ, J.: cit. d., obr. 19.
- ⁸⁶ NOVOTNÝ, B.: Zur Idolatrie..., s. 136. VLADÁR, J.: cit. d., s. 62, obr. 41–42. PAVÚK, J.: cit. d., s. 65, obr. 59.
- ⁸⁷ NOVOTNÝ, B.: Počiatky výtvarného prejavu na Slovensku. Bratislava 1958, s. 104, obr. F.
- ⁸⁸ PODBORSKÝ, V.: K metodice a možnostem studia plastiky lidu s MMK. In: Sborník prací FF BU, 32, 1983, s. 86–87.
- ⁸⁹ NOVOTNÝ, B.: Počiatky..., s. 103.
- ⁹⁰ NEUSTUPNÝ, J.: cit. d., s. 141.
- ⁹¹ TICHÝ, R.: Zobrazení žen jako doklad matriarchátu? In: Sborník II. Fr. Vildomcovi. Brno 1963, s. 20–22.
- ⁹² PODBORSKÝ, V.: cit. štúdia, s. 88.

ANTROPOMORPHE IDOLE DER BADENER KULTUR AUS BÍŇA

Karel Prášek

In der Südslowakei fand man auf der Fundstelle Bíňa (Bez. Nové Zámky) 10 Exemplare flacher antropomorpher Tonplastiken der Badener Kultur. Sechs stammen aus der Lage im Umkreis des Sakralbaues in Gemeindemitte und drei aus der Lage Cénapart südlich der Gemeinde am Ufer des Granflusses.

Ausser der Idolen V und VIII waren alle mit Ritzmotiven verziert. Die Ritzverzierung stellt auf den Idolen II, IV, VI und VII Bekleidung dar.¹⁸ Bei den Idolen I, II, III und X symbolisiert sie wieder (Dreiecke und Rhomben) das Geschlecht¹⁹. Auf dem doppelköpfigen Idol II sind beide Motive kombiniert. Wir schliessen auch nicht die „rein“ ästhetische Funktion der Ritzverzierung aus.

Ein eindeutiges Geschlechtsmerkmal – plastische Brüste – ist bei den Idolen VI, VII, VIII erkennbar und bei V nur angedeutet. Die Idole VI und VII waren rot bemalt.

Vier Bíňaer Idole (VI, VII, VIII und IX) sind eindeutig kopfflos, bei den übrigen (ausser den Idolen II und X) kann dies mit Vorbehalt vorausgesetzt werden. Bisher ist es nicht gelungen, einen Kopf zum Einsetzen in die kopfflosen Idole zu finden.¹⁴ Die Köpfe waren wahrscheinlich aus Holz oder ungebranntem Ton¹⁵ und dienten zur „Belebung“ der Idole. Aus technischer Sicht sind diese Exemplare einfach und primitiv. Vom künstlerischen Gesichtspunkt handelt es sich um einen hohen Grad der Abstraktion, Stilisierung und Schematisierung. Hergestellt wurden sie improvisiert, gelegentlich und ausschliesslich für „häuslichen“ Bedarf. Bei der Anfertigung achtete man mehr auf den Zweck als auf die Form bzw. ästhetische Seite. Es ist anzunehmen, dass jede patriarchalische Familie sich selber diese Kultgegenstände erzeugte.

Das bisher zahlenmässig reichste vorkommen ähnlicher Plastiken in der Slowakei wurde aus Šarovce verzeichnet.²² Die letzte Kartierung der Idole aus der Slowakei brachte die Studie B. No-

votnýs, in welcher 12 Fundstellen und 25 Exemplare angeführt sind. Dort sind auch die Idole VI und VII aus Bfña erwähnt.

In den letzten Jahren kamen neue Funde hinzu. Das Exemplar aus Dolná Streda (Bez. Galanta) ist ein aussergewöhnliches kopfloses Idol mit einer Schärpe und ausdrucksvollem Sitzteil und wurde kulturell zur Boleráz-Gruppe gereiht (Abb. 6: 1).²⁶ Der Fund aus Dolný Pial (Bez. Levice), der in die ältere Stufe der Badener Kultur datiert wurde, ist mit Kerben und Rillen reich verziert.²⁹

Schon vor einem Vierteljahrhundert erfolgten die ersten Versuche einer typologischen Gliederung der Idole der Badener und der Cernavoda III-Kultur.³³⁻³⁵ Zu den gemeinsamen Merkmalen der Idole beider Kulturen gehört die Flachheit, die „Zweidimensionalität“, die Kopflosigkeit und eigenartige Form.³⁸⁻³⁹ Die slowakische Kollektion ist jedoch reicher an Ritzverzierung und hebt sich durch ausgeprägtere Stilisierung hervor.

Die älteren Funde der slowakischen Idole wurden als Zufalls- oder Leuchtfunde geborgen (Branč, Leľa, Levice).⁶² Aus Siedlungsobjekten stammen die Idole aus Šarovec,⁵⁵ Veladice, Bešeňov, Červený Hrádok,⁵⁶ Bfña (Idole III, IV, V),⁵⁷ Dolná Streda,⁵⁸ evtl. wurden sie im Zusammenhang mit örtlicher Besiedlung der Badener Kultur gefunden.

Ihre chronologische Reihe ist nachfolgend: das Idol aus Dolná Streda – Phase Ib (Nitriansky Hrádok – Vysoký Breh);⁶³ das Idol aus Dolný Pial – Phase IIa (Fonyód – Tekovský Hrádok);⁶⁴ Idole aus Bešeňov,⁶⁵ Červený Hrádok,⁶⁶ Bfña (III, IV, V)⁶⁷ – Phase IIb (Červený Hrádok); Idole aus Beladice,⁶⁸ Kopčany,⁶⁹ Šarovec,⁷⁰ Bfña (IX und VII) – Stufe III (Nevidzany – Viss – Ossarn). In die Stufe III der Badener Kultur gehören nach allem auch weitere sekundär untergebrachte Idolfunde aus Bfña (II, VI, VIII und X), weil sie aus derselben Siedlung der Badener Kultur wie die höher angeführten Idole IX und VII stammen. Aufgrund der gefundenen Keramikfragmente (Bruchstücke grosser amphorenförmiger Gefässe mit gedrücktem Körper, mit Vertikalkanneluren und plastischen Leisten auf der Bauchung und Horizontalrillen im Halsunterteil; Teil einer zweiteiligen Schüssel mit knopfartigen Griffen; Randscherben eines Kruges mit geripptem Henkel und einem Buckel über dem Rand; konische Schöpfkellen mit geradem Boden und hoch überrandständigem Henkel; usw.) kann diese Siedlung in die erwähnte Stufe III datiert werden. Gerade die Phase IIb und die Stufe III werden als Schwerpunkt des Vorkommens der flachen Idole der Badener Kultur betrachtet.⁷²

Der Ursprung der kopflosen antropomorphen Idole in der Badener Kultur kann teils vom Gesichtspunkt der Ankunft des neuen Kultes aus dem Südosten (zusammen mit dem Wandel des Bestattungsritus und der Kunstausserung),^{75,77} teils vom Gesichtspunkt der Muster in den vorangehenden Kulturäusserungen heimischen Ursprungs geprüft werden (Gruppe Bajč – Retz),⁸⁰ z. B. Idole aus Křepice,⁸² Čataj,⁸³ Krásno.⁸⁴

Die antropomorphe Plastik war der Kultgegenstand einer Naturreligion. Sie diente als Idol – d. h. als Hausgottheit – als Götzenbild zur tagtäglichen Verehrung.⁸⁷ Sie war „nur“ noch ein Derivat und eine Abstraktion der Grosse Mutter. Sie verkörperte den Kult der unzerstörbaren und ständig sich wiederholenden Vegetationskräfte.

Die Idole wurden wiederholt für das religiöse Zeremonial angefertigt, wobei die vorangehenden wahrscheinlich rituell (absichtlich) vernichtet oder beschädigt wurden.⁹¹

Es kann sein, dass die antropomorphen Idole der Badener Kultur auch aus anderen Materialien angefertigt wurden, z. B. aus Holz.

Übersetzt von Berta Nieburová